

Του Δημήτρη Ζιώμα

Κοινή είναι η διαπίστωση ότι οι δραστηριότητες του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας δεν συναντώνται ιδιαίτερα αναπτυγμένες και οι όποιες προσπάθειες γίνονται τα τελευταία χρόνια από διάφορους φορείς προσκρούουν, μεταξύ άλλων, στην έλλειψη ενός κατάλληλου και ευέλικτου πλαισίου για τη θεσμική, διοικητική και χρηματοδοτική στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται.

Πράγματι, τόσο η έννοια όσο και οι δραστηριότητες του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες στην Ελλάδα. Ακόμη και η ιδέα ότι οι διάφορες πρωτοβουλίες «μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα» που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα συνιστούν ένα «διακριτό τομέα», δεν συναντιέται συχνά στην ελληνική σκέψη. Γενικότερα, η ελληνική κοινωνία στο σύνολό της εξακολουθεί να εντάσσει τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες σε μια «φιλανθρωπικού χαρακτήρα» προσέγγιση. Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι ο τομέας αυτός δεν εμφανίζεται σε καμία από τις επίσημες στατιστικές ως διακριτή κατηγορία.

Εν μέρει, ως αποτέλεσμα των παραπάνω, υπάρχει περιορισμένη γνώση για τις διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά των πρωτοβουλιών που αναπτύσσονται στον τομέα αυτόν στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό με τη σειρά του δεν έχει επιτρέψει μέχρι σήμερα τη διαμόρφωση ενός πλαισίου για συζήτηση, προβληματισμό αλλά και αντιπαράθεση της φύσης και των προοπτικών του τομέα και κατ'επέκταση της συμβολής του στην αντιμετώπιση των

σοβαρών προβλημάτων της ανεργίας, της περιθωριοποίησης και του κοινωνικού αποκλεισμού των διακρίσεων που έχουν αρχίσει να εμφανίζονται και στην Ελλάδα και που πλήττουν ένα ολοένα και μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού. Και βέβαια απροσδιόριστο εξακολουθεί να παραμένει το θεσμικό και κανονιστικό περιβάλλον των πρωτοβουλιών που αναπτύσσονται στον τομέα αυτόν στην Ελλάδα.

Έτσι, οι όποιες προσπάθειες γίνονται τα τελευταία χρόνια για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων με παραγωγικό χαρακτήρα και επιχειρηματικό προσανατολισμό, που στοχεύουν στην επαγγελματική ένταξη ατόμων, που ανήκουν σε διάφορες ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού είναι αποσπασματικές, ενώ έχουν συνήθως άτυπο ή/και παράτυπο χαρακτήρα (αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες, ενώσεις, κλπ.) λόγω της ανυπαρξίας ενός σαφούς και κανονιστικού πλαισίου για την οργάνωση και λειτουργία τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολλές τέτοιες προσπάθειες να ακυρώνονται στην πράξη, ή να οδηγούνται σε αδράνεια ή/και σε «παραίτηση». Και αυτό γιατί το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο δεν ευνοεί την ίδρυση νέων οργανωτικών μορφών όπως οι «Κοινωνικές Επιχειρήσεις», «Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί» κ.α.

Γενικότερα, οι δραστηριότητες της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα μας εμφανίζουν πληθώρα αδυναμιών που συνδέονται με την απουσία μιας ισχυρής παράδοσης σ' αυτό τον τομέα. Οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται εμφανίζουν τα συμπτώματα της νηπιακής κατάστασης του κλάδου: επαναλαμβανόμενα λάθη, σπατάλη δυνάμεων, απουσία διάρκειας και μη κεφαλαιοποίηση της εμπειρίας.

Πιο συγκεκριμένα, οι όποιες προσπάθειες και πρωτοβουλίες στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν ιεραρχικά τα εξής προβλήματα:

- Έλλειψη θεσμικού πλαισίου για τον τομέα στο σύνολό του και πολύ περισσότερο έλλειψη ευνοϊκού υποστηρικτικού πλαισίου. Το πρόβλημα αυτό δημιουργεί αρνητικό περιβάλλον για την ανάπτυξη οποιασδήποτε επιχειρηματικής δραστηριότητας από μη κερδοσκοπικούς φορείς, ενώ δεν επιτρέπει την οργάνωση και ανάπτυξη νέων μορφών και σχημάτων της κοινωνικής επιχειρηματικότητας όπως είναι η «Κοινωνική Επιχείρηση», ο «Κοινωνικός Συνεταιρισμός», κ.α. , σχήματα τα οποία λειτουργούν ήδη σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Μόνη εξαίρεση αποτελούν οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης του ν.2716/99, ο οποίος προβλέπει μια σειρά υποστηρικτικών ρυθμίσεων όπως: αφορολόγητο, δυνατότητα παραχώρησης προς χρήση κινητής και ακίνητης περιουσίας από

Ν.Π.Δ.Δ., προνομιακό καθεστώς συμβάσεων, προνομιακό καθεστώς απασχόλησης των ευπαθών ομάδων. Συνεπακόλουθα αυτής της έλλειψης γενικού θεσμικού πλαισίου είναι η έλλειψη πηγών χρηματοδότησης και χρηματοδοτικής ενίσχυσης, επίσημων συνεργασιών με το κράτος καθώς και δημόσιας αναγνώρισης

- Η ανάγκη υποστήριξης και συμβουλευτικής στην καθημερινή λειτουργία των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας αποτελεί ένα από τα πιο κομβικά ζητήματα για την ενίσχυση και την περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα καθώς και τη βασική προϋπόθεση για την αναβάθμιση των ήδη υπάρχοντων φορέων και την πιο οργανωμένη και αποτελεσματική λειτουργία τους. Κάποιες πρώτες προσπάθειες δημιουργίας και λειτουργίας δομών υποστήριξης συγκεκριμένων πρωτοβουλιών στην Ελλάδα στο πλαίσιο του Α' κύκλου της Κ. Π. EQUAL, κατέδειξαν ήδη την αναγκαιότητα και χρησιμότητα μιας κεντρικής δομής υποστήριξης των φορέων της κοινωνικής οικονομίας.

- Στο σύγχρονο πλαίσιο λειτουργίας και ανάπτυξης της αγοράς αλλά και γενικότερα, ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας είναι το πρόβλημα της δικτύωσης και της ανάπτυξης συμμαχιών τόσο στο εσωτερικό του τομέα όσο και ευρύτερα. Η δικτύωση των φορέων είναι ιδιαίτερα απαραίτητη τόσο για θέματα διεκδίκησης και προβολής όσο και για την ανάπτυξη κοινών επιχειρηματικών δράσεων και πρωτοβουλιών. Η δικτύωση είναι πάρα πολύ περιορισμένη τόσο σε τοπικό όσο και εθνικό επίπεδο.

- Η σύγχρονη οικονομική συγκυρία απαιτεί, για την ανάληψη της οποιασδήποτε επιχειρηματικής δράσης, κάποιο είδος ενίσχυσης είτε μέσω κρατικών είτε μέσω χρηματοπιστωτικών φορέων. Ωστόσο, στη περίπτωση της Κοινωνικής Οικονομίας, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, κανένας από τους παραπάνω φορείς δεν έχει προβλέψει την οποιαδήποτε ενίσχυση. Διαπιστώνεται, δηλαδή, η έλλειψη μηχανισμών χρηματοδοτικής ενίσχυσης τόσο από το κράτος μέσω επίσημων προγραμμάτων με τελικούς αποδέκτες τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας, όσο και από τους χρηματοπιστωτικούς φορείς, μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων και θεσμών. Μελετώντας κανείς την λειτουργία της αγοράς στη σύγχρονη εποχή, διαπιστώνει ότι για όλες τις μορφές τυπικής επιχειρηματικής δράσης το κράτος έχει αναπτύξει τα αντίστοιχα εργαλεία χρηματοδοτικής υποστήριξης (Αναπτυξιακοί νόμοι για τις μεγάλες επιχειρήσεις, Ταμείο εγγυοδοσίας μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας των ΜΜΕ κ.α.) και αντίστοιχα χρηματοδοτικά εργαλεία όλοι οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.

- Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας είναι η έλλειψη εξειδικευμένων και έμπειρων στελεχών. Όσο και να ακούγεται αντιφατικό αυτό στην σημερινή αγορά εργασίας με την υπερπροσφορά εργατικού δυναμικού, ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας αντιμετωπίζει ένα σημαντικό πρόβλημα στην κάλυψη των αναγκών του για εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Θέσεις όπως υπεύθυνου κοινωνικού μάνατζμεντ, έμπειρων στελεχών διοίκησης παρόμοιων φορέων

καθώς και απλών στελεχών στα νέα επαγγελματικά αντικείμενα που δημιουργεί η ανάπτυξη δραστηριοτήτων της κοινωνικής οικονομίας, αναδεικνύουν την ανάγκη για εξειδικευμένα αλλά συνάμα και πιστοποιημένα στελέχη.

- Τα αρνητικά στερεότυπα που έχουν δημιουργηθεί στη χώρα μας στο παρελθόν από ανοργάνωτη και αναποτελεσματική ανάπτυξη κάποιων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας, αλλά και από την κακοδιαχείριση των διάφορων μορφών συνεταιριστικών δραστηριοτήτων (κυρίως στον χώρο των αγροτικών συνεταιρισμών), έχουν δημιουργήσει ένα αρνητικό κλίμα και ένα αναποτελεσματικό προφίλ για τους φορείς του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.

Πέραν τούτου, ο τομέας αυτός προσλαμβάνεται από την κοινωνία εν γένει ως ο «μη κερδοσκοπικός τομέας» και οι φορείς του ταυτίζονται συνήθως με την «φιλανθρωπική δράση» και την «ευεργεσία». Και βέβαια τα στερεότυπα αυτά, αρνητικά ή λανθάνοντα, εμποδίζουν πολλές φορές την σωστή προβολή του τομέα αλλά και την ανάπτυξη συνεργασιών με οικονομικό αντικείμενο μεταξύ φορέων της κοινωνικής οικονομίας και φορέων του ιδιωτικού τομέα. Η καταπολέμηση αυτών των αρνητικών στερεοτύπων, δυστυχώς λόγω της έλλειψης δικτύωσης αλλά και ενός Φορέα Υποστήριξης και Προώθησης του τομέα, δεν έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα στη χώρα μας, σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Για το λόγο αυτό απαιτείται συνεκτική προσπάθεια προκειμένου η Κοινωνική Οικονομία στη χώρα μας «να βγει από το περιθώριο» και να τοποθετηθεί στο επίκεντρο των πολιτικών για την προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής.

Ζιώμας Δημήτρης. *Ερευνητής Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών.*

«Προσεγγίζοντας τον Τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση, Τάσεις και Προοπτικές»